TQASSIM TAL-QAMĦ LILL-FOQRA

Jikteb MONS. LAWRENZ SCIBERRAS

Hija tassew ħaġa sabiħa li wieħed jifraħ f'jum il-festa. Iżda dan il-ferħ ikun aktar sħiħ meta wieħed iferraħ lil ħaddieħor li jkun anqas ixxurtjat minnu. Hekk kienu jagħmlu missirijietna s-Sannatin żminijiet 'il bogħod f'jum Santa Margerita Verġni u Martri.

Drawwa qadima ħafna

Sa minn żminijiet l-aktar imbiegħda fir-raħal għoli u mqaċċat ta' Sannat kien hawn imxerrdin diversi kappelli, u fosthom dik ta' Santa Margerita.[1] Kappelli oħra kienu waħda tas-Salib, oħra ta' Santa Barbra, mibnija mill-familja de Nasis, oħra tal-Madonna fil-ħâra ta' Mġarr ix-Xini u oħra ta' Sant'Elena.

Issa fil-Viżta Pastorali li l-Viżitatur Apostoliku Pietru Duzzina għamel f'Għawdex fi **Frar tas-sena 1575** ħalla deskrizzjoni interessanti u dettaljata tal-kappella ta' Santa Margerita f'Sannat. Dak li jinteressana għal dan l-artiklu huwa fejn Mons. Duzzina jsemmi l-għotja tal-qamħ. Din qiegħda fit-tieni obbligazzjoni. Fil-Viżta naqraw: *Et eadem die distribuere pauperibus certamen quantitatem panis,* jiġifieri f'dak l-istess jum (immela f'jum il-festa), jieħu ħsieb li titqassam kwantità biżżejjed ta' ħobż lill-foqra.[2]

Dan huwa għalhekk l-eqdem dokument sa issa li jitkellem dwar it-tqassim tal-ħobż lill-foqra f'raħalna. Immela missirijietna s-Sannatin f'jum il-festa ta' Santa Margerita kienu jferrħu l-foqra ta' raħalhom u aktarx oħrajn li kienu jmorru hemm nhar l-20 ta' Lulju, jum Santa Margerita, billi jagħtuhom il-ħobż b'xejn. Immela ifraħ u ferraħ.

Din l-għotja b'xejn lill-foqra tar-raħal ma kinitx tikkonsisti biss f'qamħ biex imbagħad isir dqiq, imma fi kwalunkwe oġġetti oħra solidi jew likwidi għall-ikel. Hekk immela fil-festi kienu jitqassmu ħobż, inbid, lewż, tin imqaddes u anke żbib, dejjem skond id-dispożizzjoni mħollija fit-testment. Dan il-ġest ta' tqassim lill-foqra kien jissejjaħ **ŻERDA**.[3] Il-professur Aquilina fid-dizzjunarju tiegħu jagħti tifsira u l-etimoloġija ta' din ilkelma li l-għeruq tagħha ġejjin mill-Għarbi. L-istess, il-professur G. Wettinger lill-kelma żerd ifissirha hekk: wieħed jiekol bil-għaġla, jaħtaf xi ħaġa. Eżempju klassiku ta' dan huwa l-mod ta' kif jiekol min ikun bil-ġuħ.

Iż-żerda li l-poplu Sannati kien jagħmel f'jum il-festa tkompla. Tant li fis-sena **1615** l-isqof B. Cagliaris għamel viżta pastorali oħra f'raħalna. F'din il-viżta nsibu miktub li l-knisja (ta' Santa Margerita) tippossiedi għalqa ta' 3 itmiem raba' li jġibu renta ta' Lm5. Fil-festa barra l-quddiesa kienu jqassmu 8 itmiem qamħ f'ħobż, però ordna li jitqassmu biss erba' u l-bqija jinżammu biex tiġi rranġata l-knisja.[4]

---

[1] G. Farrugia, *Għawdex bil-Ġrajja tiegħu,* (Għawdex 1953) 27.

[2] G. Bezzina, *Sannat fi ġrajjet Għawdex,* (Għawdex 1989) 90.

[3] V.J. Galea, Kien hemm żerda nhar Santa Marija fil-Katidral? (=Aurora 1993).

[4] A. Bajada, *Sannat 1868-1968.* (Gozo 1968) ippubblikat fl-okkażjoni ta' egħluq il-mitt sena tat-tieni konsagrazzjoni tal-knisja.

TQASSIM TAL-QAMĦ LILL-FOQRA *(ikompli)*

Din id-drawwa hekk għażiża kompliet tiġi pprattikata minn missirijietna sena waħda wara l-oħra. Tant li fl-viżta pastorali ta' l-Isqof Rull tas-sena 1760, dan wera x-xewqa biex id-drawwa qaddisa tat-tqassim tal-qamħ lill-foqra tkompli. L-isqof Rull għamel dan għaliex nofs il-qamħ kien qed imur biex tinbena l-knisja ta' raħalna.

Għaliex il-qamħ?

Hawnhekk nistħajjel li xi ħadd qed josserva: Imma għaliex fil-viżti pastorali li saru f'raħalna matul il-medda taż-żmien fiż-żerda jissemma biss u dejjem il-qamħ? Qatt ma jissemma xi nbid, jew żejt jew tin. Raġuni għaliex fil-viżta ma tingħatax. Imma jien se nipprova nagħti r-raġuni għaliex jissemma biss il-qamħ. U dan jista' joħroġ anke mill-kelma tar-raħal SANNAT.

Bosta huma l-kittieba[5] li taw it-tifsiriet tagħhom għall-kelma Sannat u kważi kollha jaqblu bil-kelma sined jew sinet. Joe Zammit Ciantar li twieled hawn f'Sannat wara li għamel studju l-aktar dettaljat u etimoloġiku tal-kelma Sannat, ikkonkluda li din il-kelma tfisser ġenb ta' għolja, ftit li xejn wieqaf, għall-kenn tar-riħ, imma mtarrġa u mqassam f'raba' xi ftit imżerżaq.[6]

Din id-deskrizzjoni tiġi kkonfermata meta wieħed imur ta' Ċenċ u jibqa' sejjer sa ħdejn Wied Sabbar liema wied jispiċċa fil-Kantra ta' Mġarr ix-Xini u jara quddiemu bosta għelieqi mtarrġin fuq xulxin. Dan huwa s-Sined. Issa l-bdiewa tagħna kemm għaliex ma hemmx ilma fis-sajf, ir-raba' ma tantx huwa għammieli u fuq kollox diffiċli ħafna biex iġġorr il-prodotti tar-raba', dawn kienu jiżirgħu l-qamħ. U dan għadu jsir sal-lum. Immela kien faċli li f'raħalna jsib l-qamħ biex parti minnu jmur għaż-żerda fil-festa tagħna.

L-arma ta' raħalna

Jien naħseb ukoll li anke l-istess arma ta' raħalna tkompli ssaħħaħ it-teorija tal-qamħ fil-festa. L-arma tikkonsisti f'qatta' tal-qamħ wieqfa u fuqha żewġt imnieġel.[7] Issa l-armi l-oħra t'Għawdex aktar li kollha għandhom x'jaqsmu ma' xi ġrajja, drawwa jew oġġett uniku fir-raħal. Eżempju dik ta' Għajnsielem jidher li fiha ilma ġieri; dik ta' l-Għarb fiha torri li jfisser xi ħadd li jgħasses fi truf, dan għaliex ir-raħal ta' l-Għarb qiegħed fil-Punent t'Għawdex, dik ta' l-Għasri fiha tliet siġar taż-żebbuġ, għaliex aktarx li hemm kien hemm xi magħsar.[8]

Hekk ukoll l-arma ta' raħalna Sannat. Billi l-prodott prinċipali tal-bdiewa tagħna kien il-qamħ, xgħir u maħlut, allura din il-partikularità distintiva ta' raħalna dehret fl-istess arma.

---

[5] E. Serracino-Inglott, *Il-Miklem Malti Vol VIII* (Malta 1984) ara Sannat.
D. G. Bellanti, *Why Malta Why Għawdex,* (Gozo 1964) 81.

[6] J. Zammit Ciantar, The toponym Sannat, in Onoma. Bibligraphic and information bulletin 26 (1982) 195-203.

[7] Jiena personalment nafha b'minġel wieħed, u dan l-istess minġel qiegħed marbut mal-qatta' nfisha tal-qamħ.

[8] G. Bezzina, *Gozo a historical glimpse* (= Gaulitana 6) Valletta 88.

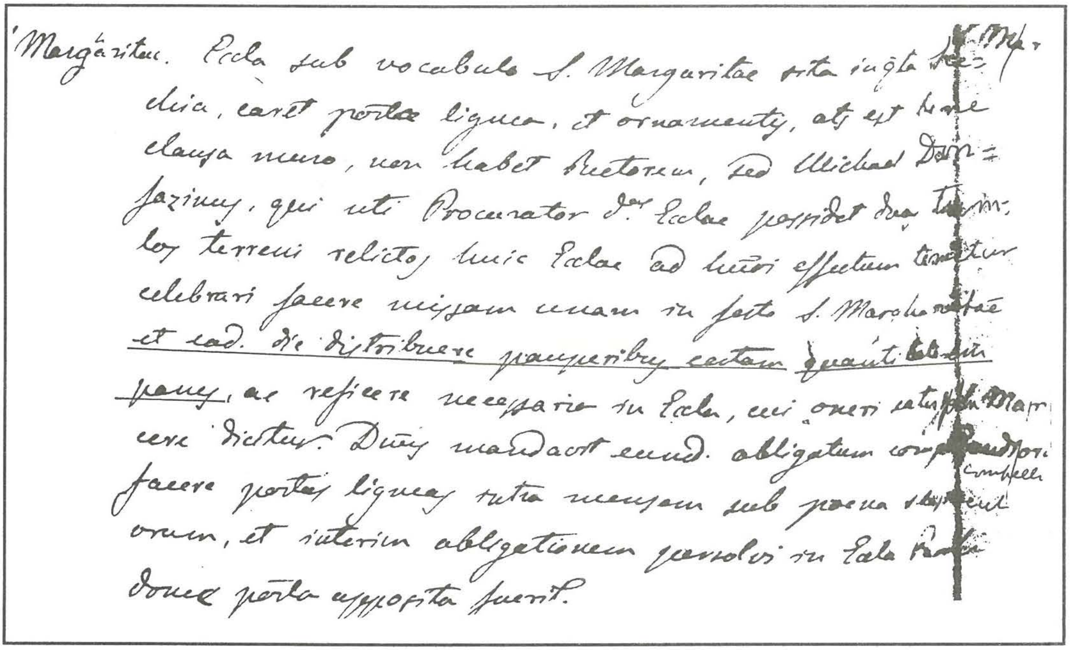
Margarita. Ecclia sub vocabulo S. Margaritae orta in gta [illegible] dia, caret porta lignea, et ornamentis, atque est bene clausa muro, non habet Rectorem, sed Michael Dan[illegible] Jazimy, qui uti Procurator d(ictae) Eclae possidet duo tumulos terreni relictos huic Eclae ad huius effectum teneatur celebrari facere missam unam in festo S. Margaritae et ead. die distribuere pauperibus certam quantitatem panis, ac reficere necessaria in Ecla, cui oneri satisfacere dicitur. Dum mandavit eund. obligatum compellere facere portas ligneas infra mensem sub poena [illegible] orum, et interim obligationem [illegible] in Ecla [illegible] donec porta apposita fuerit.

Deskrizzjoni tal-Viżta Pastorali tas-sena 1575. Il-kliem bis-sinjal taħtu jitkellem mit-tqassim tal-ħobż lill-fqar

F'dawk iż-żminijiet iż-żara' kien jinħasad bil-minġel; allura anke dak l-istrument sab postu fl-arma ta' raħalna Sannat. Din l-arma għalhekk trid tgħidilna li fi żmien l-ħsad l-Għawdxin kienu jħarsu lejn dan ir-raħal għall-ħobżna tagħhom ta' kuljum. U biex ikollok il-ħobż qabel trid il-qamħ. Anke l-motto li hemm fl-arma **Ix-Xogħol Qabel Kollox** ikompli jikkonferma ż-żerda f'raħalna. Ħalli ngħid għaliex. L-akbar uġigħ ta' ras li kien jaqbdu l-bidwi kien meta jasal żmien il-ħsad. Dan kien ifisser tbatija qalila fix-xemx tiżreġ ta' Ġunju għax hemm il-ħsad.

Imbagħad wara li jorbot f'qatt iġorru għal fuq l-andar biex jidred il-qamħ. Iżda qabel jibda l-proċess tad-dris, l-istess bidwi kien jaqta' l-qamħ kważi ma' ras l-iżbula u jkollu l-qasbija. Imbagħad jibda d-dris, jiġifieri waqt ix-xemx ta' nofs in-nhar il-povru bidwi kont tarah idawwar il-bhima fuq l-andar. Meta kien jara li l-qamħ ħareġ mill-iżbula, il-bidwi kien jistenna b'ħerqa ż-żiffa ħalli jderri l-qamħ u hekk jagħżlu mill-karfa. Wara l-bidwi jibda jagħrbel il-qamħ sakemm inaddfu sewwa u jiġbru fl-ixkejjer biex jieħdu d-dar ferħan. Dan il-proċess kollu kien jimplika l-bdiewa tagħha lejl u nhar, għaliex anke bil-lejl kienu jorqdu fuq l-andar biex ħadd ma jersaq u jisraq il-qamħ. Minn hawn jidher kemm kien jitlob xogħol u tbatija lill-bidwi tagħna biex ikollu l-qamħ id-dar. Immela l-motto ta' l-arma dwar ix-xogħol jikkonferma l-qamħ f'raħalna.

Minn dan għalhekk jidher ċar li ma kinitx xi diffikultà li ma tista' tintrebaħ meta l-kappillani bil-għajnuna ġeneruża ta' missirijietna s-Sannatin kienu jiġbru l-qamħ, 8 itmiem biex iqassmuh lill-foqra. Tkun ħaġa sabiħa ħafna biex f'jum il-ġenerożità niftakru **fiż-żerda** lil dawk inqas ixxurtjati minna. Għaliex "min jagħti hu aktar hieni minn min jieħu" (Atti 20, 35).